

Groepsvorming en Zien!

september 2020

Powered by **Driestar onderwijsadvies**

Inhoud

Inleiding	2
Theoretische verantwoording koppeling groepsfasen & Zien!	3
1. Forming.....	3
Koppeling met Zien!	3
2. Storming:	4
Koppeling met Zien!	4
3. Norming:.....	5
Koppeling met Zien!	5
4. Performing.....	6
Koppeling met Zien!	6
5. Adjourning.....	8
Koppeling met Zien!	8
Bronnen	9

Inleiding

Aan het begin van een schooljaar krijg jij als leerkracht een nieuwe groep, en wil jij dat deze groep zich vormt tot een positieve groep waarin bijvoorbeeld goed met elkaar wordt samengewerkt. Volgens de psycholoog Bruce Tuckman verloopt deze groepsvorming bij elke groep volgens de fasen forming – storming – norming – performing. Hoe de inhoud van die fasen er precies uit ziet en hoe lang een groep in een fase blijft, hangt heel erg van de groep af. Als leerkracht kun je deze fasen beïnvloeden door de activiteiten die je aanbiedt aan te passen op de fase waarin de groep zich bevindt en de groep zo sturen naar een positieve groepsvorming. Dit document kan jou daarbij helpen door in elke fase een koppeling te leggen met materialen uit Zien!.

In het document vind je eerst een korte toelichting bij elke fase, zodat je er achter kunt komen in welke fase jouw groep zich op dit moment bevindt. Daarna is beschreven welke handelingsuggesties uit Zien! op deze fase aansluiten. De bijbehorende doelen zijn genoteerd, of er wordt beschreven hoe je zelf een passend doel kunt vinden. Tot slot wordt er ook iets gezegd over jouw leerkrachtgedrag in deze fase: wat voor leerkracht heeft een groep nodig die zich in deze fase bevindt?

Theoretische verantwoording koppeling groepsfasen & Zien!

1. Forming

In de *forming*-fase staat het oriënteren centraal. De leerlingen zijn veel bezig met wat anderen van hen vinden. Sommigen kijken de kat uit de boom, terwijl anderen gedrag uitproberen en kijken hoe anderen daarop reageren. De verwachtingen zijn gespannen: Hoor ik er wel bij? Zullen ze me niet gek vinden? Zal ik het goed kunnen vinden met de juf of meester? Leerlingen willen geaccepteerd worden en weten dat de groep veilig is. Dit vinden ze in veilige gedragspatronen.

Koppeling met Zien!

Gebruik in deze fase de handelingssuggesties van Welbevinden en Betrokkenheid, en kies dan voor de psychologische basisbehoefte relatie met andere kinderen én relatie met de leerkracht.

Doelen:

- Ik voel me veilig in de klas en op school;
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund;
- Ik ervaar dat ik erbij hoor;
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht en de leerlingen;
- Ik heb capaciteiten voor empathie, affectie en intimiteit en ben bezig met het welzijn van anderen.

Patterson:

- **Positieve betrokkenheid** tonen in de vorm van belangstelling en genegenheid tonen. Maak oogcontact, noem de leerlingen bij naam, groet bij binnenkomst, maak fysiek contact (high five, schouderklopje) en laat zo merken dat ieder kind erbij hoort. Door dit gedrag als leerkracht te modelen, zullen kinderen het (onbewust) overnemen en ook positieve betrokkenheid tonen naar de leerkracht én naar elkaar. Creëer daarnaast mogelijkheden voor de leerlingen om met elkaar in gesprek te komen, ook met kinderen die ze normaal gesproken niet zo vaak zullen spreken.
- **Positieve bekrachtiging** geven. Dit draagt bij aan het gevoel van steun en acceptatie van de leerkracht.
- **Leiding geven en grenzen stellen.** Een positief klassenklimaat wordt bevorderd door het klassenmanagement. Bied ondersteuning wanneer kinderen de leer- en leefomgeving ontdekken. Als er door middel van regels en afspraken duidelijkheid is over lesprocedures, vragen stellen en algemene gedragsregels, creëer je een klimaat waarin de leerling betrokkenheid durft te tonen.

2. Storming

In deze fase zoeken de leerlingen hun positie in de groep en worden de rollen verdeeld. Er vindt een soort machtsstrijd plaats, waarbij strijd is om invloed in de groep. Het is een sociale strijd: een constant gevecht op verbaal, fysiek en digitaal niveau, waarbij het niet gaat om de inhoud van het conflict, maar om op zo'n hoog mogelijk niveau in de hiërarchie te komen. Er zijn ook leerlingen die zich niet in deze strijd mengen. Er worden groepjes gevormd en een leider aangewezen. Het is van belang dat deze leider een prettige en sociale persoonlijkheid is. Om deze stormingsfase goed te doorlopen, is het van belang dat je als leerkracht de norming-fase ervoor plaatst, anders kan het zo zijn dat de groep het hele jaar in de storming fase blijft hangen.

Koppeling met Zien!

Gebruik in deze fase de handelingssuggesties die horen bij de ontwikkeltaak 'aansluiting zoeken bij een groep' en 'omgaan met ruzies en conflicten'. Welke sociale vaardigheden je extra mee wilt oefenen, hangt af van het Zien! profiel van jouw groep. Is jouw groep een ruimtenemende (SA en SI) groep, dan kun je er voor kiezen om te werken aan ruimtegevende (SF, IB en IL) vaardigheden en andersom.

Doelen:

De doelen die je kiest voor deze fase, hangen af van de keuzes die je maakt binnen de sociale vaardigheden.

Je kunt hiervoor onder informatief het bestand '000 Doelen BT WB en 5 vaardigheden in een bestand.pdf' openen.

- Kies eerst één van de vijf sociale vaardigheden, *bijvoorbeeld Sociale flexibiliteit*.
- Ga op zoek naar de regel die past bij de ontwikkelleeftijd van de kinderen uit jouw groep, *bijvoorbeeld 8-10 jaar*.
- Kies een ontwikkeltaak waarbinnen je wilt oefenen met die vaardigheid, *bijvoorbeeld 'samenwerken en samenspelen'*.
- Kies een doel uit om mee aan de slag te gaan, *bijvoorbeeld 'sluit een compromis'*.

Kijk ook een regel hoger, of de kinderen de doelen bij een lagere ontwikkelleeftijd al beheersen, *bijvoorbeeld 'gaat soms mee in de keuze van een ander'*. Vinden kinderen dit ook nog lastig, dan kun je hier mee beginnen.

Patterson:

- **Positieve betrokkenheid tonen** door oprecht geïnteresseerd te zijn in wie de leerlingen zijn als persoon. Toon respect voor de kinderen, hun meningen en karakter. Bied een luisterend oor, en help kinderen hun positie te bepalen in de groep.
- **Leren problemen oplossen**. Leer kinderen hoe ze problemen, zoals een ruzie, kunnen oplossen. Doe dit volgens vaste routines, die je later in het schooljaar iets kunt versoepelen wanneer je merkt dat de kinderen het zich eigen beginnen te maken. Pas je hierbij aan aan het tempo van de leerlingen en zorg dat de stapjes klein en overzichtelijk zijn.

3. Norming

In deze fase worden de geldende normen bepaald en vastgesteld. Als leerkracht ben je hierbij heel belangrijk: jij moet bepalen welke normen er gaan heersen in de groep. Samen met de leerlingen bepaal je de regels in de klas, maar je zorgt als leerkracht dat je deze stuurt naar positieve omgangsnormen. Het is belangrijk dat de leerlingen niet in de *storming*-fase blijven hangen en mogelijk de macht overnemen.

Koppeling met Zien!

Gebruik in deze fase de handelingssuggesties van Welbevinden en Betrokkenheid, en kies dan voor de psychologische basisbehoefte relatie met de leerkracht.

Doelen:

- Ik voel me veilig in de klas en op school.
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund.
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht.

Patterson:

- **Leiding geven en grenzen stellen.** Zorg voor duidelijke, concrete, afspraken, zodat kinderen weten wat er van hen wordt verwacht. Zorg dat ze ook worden nageleefd.
- **Positieve bekrachtiging geven** door opbouwend, bemoedigend of stimulerend commentaar te geven. Het geven van feedback is van belang voor het ontwikkelen van een positieve leerkracht-leerling relatie. Benoem concreet welk gedrag je ziet, zo snel mogelijk volgend op het gedrag en leg het accent op veranderlijke eigenschappen.

4. Performing

Wanneer de vorige fasen goed doorlopen zijn, is er in deze fase (ongeveer vanaf de herfstvakantie) sprake van een prettige samenwerking waarin leerlingen op elkaar kunnen vertrouwen en bouwen. De rollen staan vast en de leerlingen weten wat ze aan elkaar en de leerkracht hebben. Door bepaalde 'grote' gebeurtenissen (bijv. periode van vakantie, een nieuwe leerling of een ingrijpende gebeurtenis) kan een groep wel weer in een vorige fase terugvallen.

Koppeling met Zien!

Vul aan het begin van de performings-fase de observatielijst van Zien! in en laat (waar mogelijk) ook de leerlingen zelf de vragenlijsten invullen. Gebruik de resultaten hiervan om te bepalen waar je groep behoefte aan heeft. Kijk hierbij eerst naar Welbevinden en Betrokkenheid, en vervolgens naar de sociale vaardigheden.

Doelen:

- kies op basis van het groepsprofiel om aan vaardigheden te werken die je bij je groep in lage mate observeert, *bijvoorbeeld Sociaal Initiatief*.
- Bepaal bij welke ontwikkeltaak je wilt werken aan de vaardigheden, *bijvoorbeeld samenwerken en samenspelen*.
- Kies passende doelen uit het overzicht, deze kun je vinden door op de roze percentages bovenaan het groepsoverzicht te klikken.

	Graadmeters		Sociale vaardigheden					
Categorieën:	BT	WB	SI	SF	SA	IB	IL	
Uitspraak op groepsniveau:	83%	80%	80%	81%	80%	80%	79%	
Sara Aalthunian	39	4	4	100	1	53	2	
Stijn Adams	68	41	37	72	6	63	100	
Xiomayrah Bahaj	58	41	47	72	62	63	71	
Ricky Balboa	58	49	37	61	42	53	50	
Esmee de Boer	49	7	39	4	20	36	40	
Ilias Boer	100	21	5	53	62	81	71	
Ziva Garcia Disla	48	100	57	53	100	100	71	

Wil je preventief werken aan de doelen? Werk dan met de preventieve jaarplanning, waarbij je zorgt dat alle vaardigheden en ontwikkeltaken aan bod komen in een schooljaar. Deze documenten kun je vinden onder Informatief.

Patterson:

- **monitoring:** balanceren tussen ruimtenemen en ruimtegeven. Houd overzicht op wat de leerlingen doen en met wie ze het doen. Probeer sociale vaardigheden bij leerlingen te versterken door zelf het tegenovergestelde gedrag te laten zien, maar wees alert op de mate van welbevinden en de betrokkenheid. Zorg voor samenwerkingsopdrachten, maar organiseer ook leuke activiteiten waardoor de positieve sfeer in de klas blijft.

5. Adjourning

De laatste fase, de fase van afscheid nemen, komt pas aan het eind van het schooljaar. Het is de periode dat de zomervakantie in zicht is. Voor groep 8 kan deze fase al eerder beginnen, omdat ze beseffen dat dit het laatste jaar op de basisschool is voor hen. Je merkt dat de groep in deze fase terechtgekomen is, wanneer de leerlingen onzekerheid uiten over het nieuwe schooljaar en aangeven het jammer te vinden dat de groep ophoudt. Kinderen kunnen extra veel tijd met elkaar doorbrengen, en het afscheid nemen uitstellen. Sommige leerlingen beginnen negatief gedrag te vertonen: ze benoemen wat er allemaal niet klopt, houden zich niet meer aan de groepsregels en gaan op een onprettige manier met elkaar om. Voor deze kinderen is afscheid nemen makkelijker als de sfeer in de groep negatiever is.

Koppeling met Zien!

Zorg er als leerkracht voor dat de fijne groeps sfeer behouden blijft tot het eind van het schooljaar. Let op het welbevinden van de leerlingen.

Doelen:

- Ik voel me veilig in de klas en op school
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht

Patterson:

- **leiding geven en grenzen stellen.** Wees duidelijk naar de leerlingen toe dat in de klas nog steeds dezelfde regels gelden.
- **positieve betrokkenheid tonen.** Bereid leerlingen voor op het afscheid. Toon belangstelling, en praat met ze over wat het afscheid betekent.

Bronnen

- Bijleveld, B. *De gouden weken*. Drachten: Eduforce.
- Grol, E. van (2019). *Ruimte voor jezelf en ruimte voor de ander*. Theorieboek en praktijkboek.
- Overveld, K. van (2012). *Groepsplan gedrag*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Teitler, P. *Lessen in orde: Handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

In Zien! vind je onder informatief de preventieve documenten met doelen, handelingssuggesties en de jaarplanning die je kunt gebruiken:

Handelingssuggesties leerjaar 1-8 leerling/groep - 1 t/m 30 (van 37)

Bestand

- 0000 Handelingssuggesties Zien zomer 2019 Totaal incl voorkant en inhoudsopgave.pdf
- 000 Doelen BT WB en 5 vaardigheden in een bestand.pdf
- 00 Preventief werken aan de Zien! dimensies aug 2019.pdf
- 00 Preventief werken Zien! aug 2019 Jaarplanning en doelen per ontw leeftijd.docx

Titel	Inhoudsopgave	Pagina's
Betrokkenheid	Autonomie	8
	Competentie	23
	Relatie met andere kinderen	41
	Relatie met volwassenen	51
Welbevinden	Autonomie	60
	Competentie	72
	Relatie met andere kinderen	82
	Relatie met volwassenen	92
Sociaal initiatief	Aansluiting zoeken en houden bij een groep	100
	Een ander helpen	110
	Omgaan met ruzies en conflicten	118
	Samenwerken en samenspelen	124
	Sluiten en onderhouden van vriendschappen	134

© ParnasSys Academie

